

spunzătoare celei originale *Iechel*, *Echel* sau *Echil*, ci de cele mai multe ori alterat ¹⁾ Astfel avem intercalarea unui *t* pentru marcarea cluziunii *Ietchel* (a 1707, p 71, 72,) *Ietcâl* (a 1708, p 37), *Etchmel* a 1707, p 254) Altă dată 7 sășesc eră redat prin *gh* · *Ghmercâl*, căci așa îl percepea urechea județului de Dlăgopol (Câmpulung) Stanciul (a 1700, p 198, 200) sau prin *h*, de sigur, palatal *Hetchel* (a 1707, p 101) sau *Hetcâl* (a 1707, p 99)

Cum ispravnicul de Câmpulung R. Goleșcul și pisarul lui Constantin Brâncoveanu de la 1707 și 1708 vedeau ceva vulgar în pronunțarea numelui județului sas cu *h*, ca în *huu*, *hiică*, *hiert* în loc de *fiu*, *fucă*, *fiert*, au crezut de cuviință să-1 scrie numele cu *f*, cum de sigur că îl și pronunțau Astfel se explică scrierile hiperurbane *Fechl* (a 1700, R. Goleșcul, p 167, 169) sau cu *ch* dublu, probabil tot pentru marcarea cluziunii ca și în cazul intercalării unui *t* *Fechchel* (a 1707, p 171, 172), sau cu intercalarea lui *t* · *Fetchel* a (1707, p 67, 72, 74, 97, a 1708, p 78), *Fetchmel* (a 1707, p 99, 100, 405, 406, a 1708, p 254, 255) Câte odată întâlnim pe adresă o grafie, iar în fruntea scrisorii alta. Așa de pildă pe adresă *Hetcâl*, dar în fruntea scrisorii *Fetchel* (a 1707, p 97, 99), sau în adresă *Fetchmel*, în text *Etchmel* (a 1707, p 254)

CONSTANTIN LACEA

IV

Câteva cuvinte născute din subiecte ori complemente partitive

(*destul*, *deplin*, *† deadevăr*, *demâncare* și *demâncărcă*, etc)

Subiectul partitiv este un subiect care nu este avut în vedere în întregimea lui, iar complementul partitiv este un complement extern (obiect pasiv sau direct) din care acțiunea afectează numai o parte

În limba latină partea subiectului sau cea a complementului extern afectată de verb se exprimă prin cazul

¹⁾ N Iorga, *Brașovul și Românii* Scrisori și lămuriri București, 1905

genitiv ori printr'un echivalent prepozițional (*de, ex* sau *a, ab* + ablativul); cf. *In mentem venit de speculo* (Plautus, *Most*, 271) și *Tibi tuarum virtutum veniet in mentem* (Cicero, *De or.*, 2, 249) alături de *Quotiescunque patria in mentem veniret* (T LiviUS, 5, 54, 3), *De palla memento* (Plautus, *Asin*, 939) și *De periculo meminisse* (Cicero, *Sull.*, 43) alături de *Cinnam memin* (Cicero, *Phil*, 5, 17) și *Meminisse officium suum* (Plautus, *Trin*, 697), *Eam res nos locus admonuit* (Sall, *Iug*, 71, 1) alături de *Mearum me absens miseriarum commoneo* (Plautus, *Rud*, 73), etc

La noi s'a păstrat uzul prepoziționalului cu *de* + acuzativul (în locul ablativului) *Copilul*, după ce văzù că nu mai are de nici unele, se puse pe plâns (Ispirescu, *Leg*, 287) Tot așa am de toate alături de [Omul] neavând toate, zice că nimic nu are (Konaki, *Poezii*, 268)

În felul acesta se poate întrebunța subiectul partitiv după *a fi, a se afla, a se găsi, a se întâmpla, a lipsi*, etc, iar complementul partitiv după toate verbele a căror acțiune poate afecta atât întreg complementul extern, cât și numai o parte a lui, d ex. *a face, a lucra, a săvârși, a duce, a zice, a mânca, a lua, a da*, etc; cf. *sânt, se găsesc de toate și avem de toate ori* *Iar Domnul poftindu-l să meargă cu Măria Sa i-au făgăduit că de câte zice că n'au apucat să-și ia de la Mitropolie, de nici unele nu-i va lipsi, ci-i va da de toate* (Radu Popescu, 80)¹⁾ *Apoi tu de-acestea să faci cu mine?* (Șbiera, *Pov*, 16) *Îs trei fi a lui Novac, De trei ori țar'au prădat Pe-unde merg d'acèle fac* (Bibescu, *Poezii pop*, 317). *Să fie trimis ei înainte un Turc la Moscali de au strigat de-a pici* (Let², II, 107, Nic Costin)

Complementul partitiv cu *de* este des întrebunțat mai ales într'o seamă de locuțiuni Așa sânt: **a aveà de gând, ~ de cuget**, care nu pot fi interpretate decât „a aveà gândul, cugetul, intenția, a voi să ..”, nu și „a aveà pentru gândit” sau „pentru cugetat (*Ai de gând să mergi mai târziu*, Alec-

¹⁾ Complement ori atribut partitiv poate fi genitivul cu *de* + acuzativul în *Dându-i și de boeri petrecători până la margine* (Let², II, 331)

sandri, *Poezii*, 306, *Poeziile ei am de gând să le tipăresc*, C Negruzzi, I, 76, dar cf *N'au gând să-ri deschidă*, Creangă, *Pov*, 311, *De ai gând să ne iubim*, *Vină 'n crâșmă să bem vin*, Jarnik-Bârseanu, *Dome*, 388), **a aveà de grijă**=„a aveà grijă”, **a băgà de seamă**=„a băgà seamă” *Ai de grije, bagă de seamă ce faci!* (Reteganul, *Pov. ard*, I, 31, dar cf *Acum să ai grije, că marcă-ta merge la o nuntă* (Barac, *Til—Buh*, 9) și *Învățătorule, au nu bagă samă că perim?* (*Noul Testament* a 1648, ap Gaster, *Chrest*, I, 128)

Dintre locuțiunile cu *aveà* sânt mai puțin sigure **a aveà de furcă** [=„de luptat”] **cu cinevã**, în care *de* poate fi și final (*Ce crezi? Avem de furcă?* Vlahuță, *Nuv*, 18, *Se luã la luptã cu el, dar n'avu mult de furcã*, Stăncescu, *Basme*, 236, *O să aveți cu dânsul de furcã*, etc, locuțiunea se întâlnește și la Greci, cf P Papahagi, *Par. Ausdr*, 151), **a aveà de lucru** „a aveà lucru, treabã” ori „de lucrat”, „pentru lucrare”, **a aveà, a face, a da de mâncare** „a aveà, a face, a da mâncare” ori „pentru mâncat sau mâncare” (*Du-te'n casa cui te are ca să-ți dee de mâncare*, Tiktin, *DRG*, cf însă și *a-ri da curva de-ale mâncãrri sau de-ale gurri*), chiar și **a face și a-și face de lucru** „a pricinui ostenealã”, „a da de lucru” sau „de lucrat” și „a-și căuta ocupațiune”, „de lucru” sau „de lucrat” (*Simna își făcea mereu de lucru prin șoproan*, Slavici, *Conv Lit*, XII, 429), **a (-și) găsi de lucru** „a (-și) găsi lucru sau treabã” sau „ceva pentru lucru” sau „pentru lucrat” **a prinde de veste** „a prinde veste” sau „ceva de vestit” (*Șerban Logofătul iar prinse de veste și se ascunse*, Let, II, 205, Neculce, *Nici n'aveți să prindeți de veste când vom ajunge*, Xenopol, *Br*, 11, *Fața mi se aprindeà și mâna-mi întunecã ochii fără să prind de veste*, Delavrancea, *P* 204, dar și **a prinde veste**, Dosofteiu, *Vrețile Sfintilor*, Sept 22), **a da de veste** alături de **a da și a luã veste**, etc Partitivul este clar însă în **a mâncã de dulce, de fruct, de post**

În rândul întâu prin întrebunțarea în funcțiune subiectivă și completivă partitivă, atât după verbe, cât și după adjective ca *plin*, *gol*, etc (mai puțin prin cea finală

și atributivă) au ajuns să fie considerate de nume cuvintele **destul** < *de sătul* (cf *din destul a da, a face din destul, a fi din destul și de-ajuns*¹⁾, *din de-ajuns*, chiar *de destul*. sau *cine ară putea spune de destul*, Cipariu, *Crest*, 34) **destul** *ăe-ți prisosește* (Dosoftieșu, *Ps*, 43)²⁾, **deplin** și *noi deaca am văzut de a lor bună voce, tocmală și plată de plin ficutu-ı-am de la noi această mărturie* (Gaster, *Chrest*, I, 38), *Nu dreptu aceea că nimerilea nu le poate îplea deplinu* (Gaster, *Chrest*, I, 40), *să cade să facem întru totu deplinu și desăvârșitu*³⁾ (Gaster, *Chrest*, I, 77), + **deadevăr** *deadevărü grăescü voao* (Gaster, *Chrest*, I, *7, 29); **demâncare, demâncărică** *La han am găsit și demâncărică* (cf însă și *demâncat*, unde *de* este final *ıa dă tu flăcăulu demâncatul*, Eminescu, *Conv, Lit*, IV, 298), etc

Mai nouă este exprimarea complementului prin *din* (*dintru* înainte de vocală) + acuzativul și așa trupulu lu H[risto]s să mănânce și den sângele lui să bea (Cipariu, *Crest*, 34). *Să mai stâmpăr din cea țale* (Jarnik-Bârseanu, *Doine*, 132). *Mai unu din supărare* (ibid, 414) Tot așa *a rupe, a țără, a mână, a gustă din pârne sau dintr'o pârne, ș a*

Aceste cazuri sânt evidente Dar nu totdeauna avem puțința să deosebim complementul partitiv exprimat cu *de* sau *din* + acuzativul de alte funcțiuni sintactice exprimate în același chip modală, cauzală, finală, etc (cf *deadinsul, deamănuntul, de ıstov, de tot*, etc)

¹⁾ Tot complement partitiv, dar nu obiect pasiv (direct), ci predicativ, este în legătură cu *a fi Destul ne era a cun-aște cât era de mare du crea sa* (Ms s XV II, Gaster, *C r st*, II, 85), cf și *Că d-ıstul mă'm supărat și nimc n a n căpăta* (Jarnik-Bârseanu, *Doine*, 215)

²⁾ Ca și *destul*, și în legătură cu *a fi* Și toate au fost deplin, nimc lipsind (Let^e, III, 332, Gheorgh) După Kr Sanford, *Linguistique balkanique, problèmes et résultats*, Paris, 1930, p 87 „*destul* „*assez*”, „sufisant” formé d. d + *sătul* de lat *satullus* comme bulg *dosta* de do s. *ta*”

³⁾ Născut din întrebunțarea finală a lui *de*, cf *Lemne, slavă Domnului, sânt de ajuns și de'ntrecut în pădure* (Conv Lit, X, 381) *Mare pașubă și peire desăvârșit* (Ms de pe la 1705, Gaster, *Chrest*, I, 354).